

Fekete tükör

Technóművészeti alkotások
a 2019-es Velencei Biennálén

SERES SZILVIA

Giardini, Arsenale és külső helyszínek, Velence, 2019. V. 11. – XI. 24.

A *May You Live In Interesting Times* (Élj érdekes időkben) jelmondat az idei Velencei Biennálén tulajdonképpen fontos kérdést vetett fel. Milyen ebben a technológiailag gyorsan változó korszakban élni? Mit gondolnak erről a jelen művészei? Mit prognosztizálnak a jövőre nézve?

Az idei biennálé rengeteg digitális technológián alapuló művet mutatott be (generatív művészet, interaktív installációk, vegyes és kevert valóságok, mesterségesintelligencia-projektek, adatvizualizációk stb.). Legtöbbször modern poklok jelentek meg, melyek hangulatáról, a választott témákról és üzenetekről nekem legtöbbször a *Fekete tükör* (Black Mirror) angol antológiásorozat egyes részei villantak be. Nehéz lenne összefoglalni, milyen is volt az összkép, de inkább lehangoló volt, mint biztató.

forradalmi változásai azt sejtetik, hogy a jelenleginél rosszabb világ és társadalmi vízió felé tartunk. Az egyik epizódban például az emberek minden szociális megnyilvánuláskor egytől ötig tartó skálán pontozzák egymást, az elért átlagok pedig meghatározó szerepet játszanak egy személy társadalmi státuszának alakulásában. Ez a fajta kreditrendszer és a totális digitális diktatúra Kínában már kiépülőben van. Egy másik történetben az emberek fejébe emlékchip ültethető, amely képes minden látott eseményt rögzíteni és visszajátszani.

Ma e-mailjeinket megőrzi a szolgáltatók naplófájljai, telefonbeszélgetéseink pontos időponttal ellátott adatai ott nyugszanak telefontársaságunk tárhelyein, a Google tárolja és visszanezhetővé teszi városbeli

mozgásainkat, pontosan tudja, hogy mikor hol voltunk a nálunk lévő handheld eszközeink révén. Arcfelismerő szoftverek, járáslemező algoritmus, testszkenner: a jelen valóságai ma már, melyekhez jó precíziós eszköz a mesterséges intelligencia.

Shu Lea Cheang Párizsban élő tajvani művész *3x3x6* című, négy teremben elhelyezkedő helyspecifikus installációja a diktatórikus ellenőrzésre való reflektálás mellett olyan fiktív és valós személyek rövid történeteit mutatja be, akik szexuális orientációjuk, nemi identitásuk, esetleg valamilyen szexuális bűncselekmény

elkövetése miatt kerültek börtönbe. Az installáció a Szent Márk tér közelében lévő Palazzo delle Prigionian látható, mely a XVI. században amúgy börtönként működött. A tajvani nemzeti pavilon régóta ebben az épületben található, de most először állít ki olyan művészt, aki reflektál az épület egykori történetére is.

SHU LEA CHEANG: *Sade X*, 2019, 4K-videó, 4 perç

A tévésorozat az információs társadalom és a technológiai fejlődés veszélyeit mutatja be disztópikus történeteken keresztül, melyek mai életünkről szólnak és arról a sötét jövőről, melyben pillanatok alatt ott találhatjuk magunkat, ha nem figyelünk. A technológia

Fotó: Koronczai Endre

SHU LEA CHEANG: 3×3×6, 2019, multimédia-installáció

A digitális panoptikum szexuális és nemi adatokkal dolgozik. A termekben tíz szereplő (három valós és hét fiktív) rövidfilmje jelenik meg. A valódi személyek Foucault, François de Sade márkái, illetve Casanova (aki raboskodott is a Palazzo delle Prigionibán). A művész a kiállítás terét high-tech megfigyelési rendszerré alakította át, melybe belépve kellemetlen érzés foghatja el az embert, hiszen azonnal megfigyelővé válik. A Jeremy Bentham-féle kör alakú börtönmodellben (3×3 méter hat kamerával megfigyelve) kivetített embereket lát, akiken a fényképezőgépek keresőjéből ismerhető, élességre fókuszáló négyzet ugrál, illetve a mozgás felismeréséhez kapcsolódó és a testszkennelés rögzítésére utaló pontok jelennek meg. Az utcai helyszíneken, külső tereken megjelenő embereket nézve átélhetővé válik, hogy a kommunikáció és a megfigyelés modern technológiái milyen mértékben alakították és alakítják folyamatosan identitásunkat. Az installáció felfogható a szexualitás történetéről szóló újszerű vizuális kutatásnak is, melynek fikciójában a queer transzaktivizmus, a digitális geekség és hacktivismus vegyül össze.

Nagyon érdekes technológiai transzfer a montreali székhelyű kulturális szervezet, a Phi által bemutatott alkotás, Marina Abramović *Rising* című, az immerzív virtuális valóságra (VR)

épülő műve a Galleria Ca' Rezzonicóban. A *Rising* fejlesztője az Acute VR, egy innovatív digitális labor, mely hozzáférést és csúcstechnológiai fejlesztési lehetőséget biztosít művészek számára. Olyan sztárokkal dolgoztak eddig együtt többek között, mint Ólafur Eliasson, Jeff Koons vagy Anish Kapoor.

Az elsötétített teremben kivetített kéklő víz mellett fiatal lányok vártak minket, akik a VR-mű megtekintéséhez technikai információkat adtak, és segítettek a VR-sisak felvételében. Az éghajlatváltozásra figyelmet felhívó installáció Abramović kísérlete, aki kihasználja az elmúlt négy-öt év VR-örületét, melyhez az elmúlt időszakban kezdtek megjelenni használható hardverek is.

A VR-megoldások külön vetítenek képet a szemünkre, látószervünk állítja elő a térlátást és perspektívát, ezért lesz térbeli a projektált látvány. (A mozis 3D-előadásai ugyanezen a technikai megoldáson alapulnak.) Amikor kijelzőn, kivetítőn, képernyőn nézünk dolgokat vagy éppen játszunk, mindig van egy környezet körülöttünk, ami mindezt keretbe foglalja. A VR azonban ehhez képest gyakorlatilag egyetlen érzékünkre, a látásra gyakorol totális hatást, ugyanis a virtuális valóság alapú megoldásokban elveszik a fizikai térben létező keret. Az igazi virtuális valóság persze majd az lesz, amikor az összes érzékünkre fog hatni egy eszköz oly módon, hogy az ingereket közvetlenül agyunkba továbbítja, hiszen ezzel gyakorlatilag lecserélheti majd a valóságot. Ez tulajdonképpen már maga lesz a mátrix, ahogyan a biochip, a bio idegrendszeri interfész a *Fekete tükör* sorozatában.

fotó: Koranczi Endre

ZARNISHAN YUSIFOVA *Buborékhatás* című multimédia-installációja az azerbajdzsáni pavilonban

A valóság „befoglaló kerete” mindig távolságot tart az ember és a digitális világ között, a VR esetében ez tűnik el, ettől erős Abramovič története és üzenete. A 73 éves Abramovič meghatározó személyiség, ezért is fontos az éghajlatváltozással kapcsolatos aktivizmusa. A műhöz a szoftvert fejlesztő Acute Art munkatársai létrehozták avatarját,

rögzítették arckifejezéseit, valós gesztusait, mimikáját. Művészetének fontos eszköze a testi fájdalomtól nyerhető energia, saját akaraterejének és kitartásának próbára tétele, demonstrálása, ezért is izgalmas testének, karakterének a virtuális valóságba való áthelyezése.

A VR valóságába belépve és ismerkedve a navigációval egy ipari, lehangoló, sötét környezetben találja magát az ember. A térben bolyongva a fény felé indultam el, ahol hamarosan találkoztam Abramovič avatárjával, aki egy üvegtartályba volt zárva. Lassan víz kezdett emelkedni a tartályban. Abramovič dörömbölt, és megpróbált segítséget kérni a kijutáshoz. Egy teljesen új környezetbe kerültem, egy hánnykolódó tengeri világba, ahol Abramovič

felszólít, hogy mentsem meg a megfulladástól. A művész egy olyan virtuális teret hozott létre, amely félelemmel és bizonytalansággal tölt el minket, így sokkal jobban átérzhetjük és gondolhatjuk végig egyéni felelősségünket. Kérdés, hogy ez az érzés átfordítható-e. Elegendő-e a való világban létrejövő tettekhez?

A tengerszint-emelkedéssel kapcsolatos projektekre további példa Mel Chin *Unmoored* című AR- (augmented reality, kiterjesztett valóság) alkotása, amelyben 2018 nyarán a New York-i Times Square-t árasztotta el vízzel a kiterjesztett valóság segítségével. A művész megmu-

tatta, milyen lenne a tér nyolc méterrel a tengerszint alatt. A járókelők HoloLensszel és handheld eszközeiken keresztül nézhették a környező épületek között cikázó tengeri élőlények és hajók háromdimenziós kivételéseit. (2100-ra az éghajlatváltozással foglalkozó tanulmányok a klímaváltozás miatt 1,8 méternyi tengerszint-emelkedést prognosztizálnak New York területére.)

A mobiltechnológia és a mesterséges intelligencia kitágították a megfigyelési határokat. A programok kifinomult és folyamatosan fejlődő algoritmusai igyekeznek megismerni ízlésünket és mindennapjainkat. Manapság jóformán mindannak, amit teszünk, marad digitális lenyomata valamilyen adatbázisban. Ez az információmenyiség pedig olyan lehetőséget teremtett az emberi tevékenység tanulmányozásához, ellenőrizhetőségéhez, amilyenre a történelemben még nem volt példa. Az ideai képzőművészeti biennálén sokkaló ízletit kaphattunk ebből.

Enteriőr **MARINA ABRAMOVIČ** *Emelkedés* című kiállításán

fotó: Seres Szilvia